

BILJEŠKE O STILISTIČKOJ VRIJEDNOSTI IMENSKE KONSTRUKCIJE

Franjo Čale i Mate Zorić

Stilske osobine u govoru pojedinca, manifestanta jezika kao socijalne pojave i *ustanove*,¹ uvjetovane su određenim društveno-psihološkim okolnostima u trenutku, kad on jezično izražava izvjesnu stvarnost. Ako čitava jedna grupa u jednakim uvjetima postiže paralelne *stilske* osobine, onda one postaju *stilistička* karakteristika jedne socijalne sredine. Tako se može govoriti o jeziku nauke, vojske, novina, činovništva i t. d., ma da svaki od njih pripada jedinstvenoj jezičnoj zajednici. U nas, uglavnom, nema radova, koji bi osvijetlili osobine tih pojedinih govora. (Vidi: Lj. Jonke, »O raznolikoj službi književnog jezika«, *Jezik*, I/1953, 4, 100—105.) Zato i ne možemo još ni izdaleka govoriti o poznavanju izražajnih vrijednosti suvremenoga hrvatskoga jezika, kojemu nedostaje neophodna moderna stilistika.²

Pogledajmo na pr. upotrebu imenske konstrukcije, koja se sve češće javlja, a katkad i pretjerano upotrebljava.³ Ova novija izražajna osobina nekih sredina zaslužuje posebnu pažnju. Osobito je česta u jeziku novina i administracije (»predloženo je *odlaganje* primjene Uredbe«, »investicije predviđene za *unapređenje* proizvodnje«), nalazimo je u oglasima i zabranama, u tramvaju, kinu i željeznici (»Zavod za *osiguranje* radnika«, »zabranjeno *pušenje*«, »*ulaz* slobodan« i t. d.); često je čujemo u jeziku intelektualaca, osobito na sastancima i konferencijama (na pr. na jednoj konferenciji sindikata sveučilišnih nastavnika: »treba postići mogućnost *izdavanja*«, »djelovanje na *poboljšanje* programa«, »vezan s problemom *uzdizanja*«); konačno, evo kako se jedan naš pisac služi imenskom konstrukcijom, da bi evocirao birokratsku sredinu: »Svaka čast, što se volite napadno odijevati, ali smoking je naš! Uljudno molimo *vraćanje* te fine tkanine.«⁴

U novijoj se lingvistici dosta proučavaju imenske konstrukcije. Njihovu je upotrebu u suvremenom francuskom jeziku studirao Alf Lombard (*Les constructions nominales en français moderne*, Uppsala-Stockholm, 1930), koji donosi primjere iz njemačkog, engleskog i danskog jezika. U članku »Complementi avverbiali in funzione determinativa« (*Lingua nostra*, Firenze, 1955, 2, str. 58.—62.) ovu pojavu u talijanskom jeziku pri-

¹ Usp. G. Devoto, *Studi di stilistica*, Firenze, 1950., str. 14. i d.

² Možda bi to bilo bolje nazvati »stilističkom gramatikom« (usp. P. Guberina, »Pro-cédés stylistiques et stylographiques: analyse scientifique et littéraire«, *Literature and Science*, B. Blackwell, Oxford, str. 53).

³ Usp. V. Vratović, »Neke primjedbe o stilu naših rečenica«, *Jezik*, III/1954., 1, str. 25.—27.

⁴ Fadil Hadžić, »Državni smoking«, *Kerempuh*, 1955., 1, str. 21.

kazuje Giulio Herczeg, napominjući, da se isti fenomen javlja u mađarskom, rumunjskom i ruskom. Najviše su pažnje ovoj pojavi obratili Francuzi.⁵

Za razliku od romanskih jezika, kod nas je češća glagolska od imenske konstrukcije,⁶ što se tumači specifičnim povijesnim razvojem našega jezika. Ona u hrvatskom jeziku postoji ne samo kao varijanta glagolske konstrukcije, već ima i posebne stilističke vrijednosti. Na prvi se pogled čini, da je imenska konstrukcija samo implicitni oblik glagolske i da među njima nema razlike u značenju, to jest da one posredstvom različitih jezičnih simbola izražavaju isti sadržaj. No da nije uvijek tako, vidi se iz primjera uzetog iz novinskog jezika, gdje su najčešće:⁷ »Iako ne postoje mogućnosti za *skori novi sastanak* (ministara vanjskih poslova), ipak se radi na *obnovi* kontakta.« Ako u ovom primjeru pretvorimo imenske konstrukcije u glagolske, rečenica će biti nepotpuna i ne će odgovarati pravom smislu, koji joj daju imenske konstrukcije: »Iako ne postoje mogućnosti da se (uskoro) ponovo *sastanu*, ipak se radi na tome, da *obnove* kontakt.« Primjer s glagolskom konstrukcijom ne odgovara ni karakteru ni cilju novinske vijesti. Glagolski oblik *sastanu* pretpostavlja elemente preciznosti (lice, vrijeme, aspekt), a potencijalno traži komplemente (mjesto, način, uzrok). Eksplicitni oblik *obnove* svojom je potpunom gramatičkom određenošću vezan za jedan određeni prethodni sastanak, a ne za ranije dodire uopće. U svakom će slučaju primjer s imenskom konstrukcijom bolje odgovarati *stil*u jezika novina.⁸

U čemu se, dakle, sastoji promjena u značenju pri mijenjanju imenske u glagolsku konstrukciju? Glagolska konstrukcija izražava potpuno odnos subjekta i predikata, a gotovo je redovito popraćena priloškim oznakama. Imenska konstrukcija pak sadržava elemente neodređenosti i impersonal-

⁵ Na pr. Ch. Bally, *Linguistique générale et linguistique française*, Berne 1950., III. izd., str. 356.—357.; J. Marouzeau, *Précis de stylistique française*, Paris, 1950., III. izd., str. 153.—155.; M. Cressot, *Le style et ses techniques*, Paris, 1951., II. izd., str. 154.—159.; M. Cohen, *Histoire d'une langue: Le français*, Paris, 1947., str. 337.—338.

⁶ Usp. P. Skok, *Pregled francuske gramatike*, I, Zagreb, 1938., str. 275.

⁷ Primjere navodimo nasumce, jer ih u novinama ima bezbroj. Evo još dva karakteristična pasusa: »Svi anketirani učenici naveli su pod ovim pitanjem kao *prigovor* broj jedan — *preopširnost* građe. Na drugo mjesto dolazi način *ocjenjivanja* i *ispitivanja*, na treće *odnos* između člaka i profesora, a zatim slijede prigovori na račun nesuvremenog i nedovoljno praktičnog *vršenja* nastave, *isticanje potrebe za mogućnošću razvijanja* individualnih sklonosti, *za podjelu* na grupe predmeta, *pomanjkanje* udžbenika i t. d.« — »U *nastojanjima oko poboljšanja* prehrane studenata Sveučilišni odbor Saveza studenata Sveučilišta u Zagrebu pokrenuo je prošle jeseni i *rješenje* pitanja *priređivanja* doručka u studentskim restoranima.« (*Studentski list*, XI/1956, 3)

⁸ Jer temeljnu intonaciju u novinskom stilu daju imenske konstrukcije, što nije teško objasniti. Novinar mora brzo izvijestiti o nekom događaju. Služeći se imenskom konstrukcijom oslobađa se nužde da zauzme potpuno određen i precizan stav u pogledu tehničkih detalja, mjesta, vremena, uzroka i posljedice u vezi s događajem. Tako je došlo do posebnog stila, kojemu je do »direktnog obuhvaćanja polja svijesti« (Cressot, op cit. 154). O osobinama jezika novina i posebno o imeničkom izražavanju u naučnom jeziku usp. Lj. Jonke, op. cit.

nosti uvjetovane različitim načinom mišljenja. To znači, da ove dvije konstrukcije izražavaju različite pojave stvarnosti.

Stilističke mogućnosti imenske konstrukcije dolaze do izražaja i u razgovornom jeziku. Rečenica »Znate li što o zakašnjenju vlaka?« mogla bi, s glagolskom konstrukcijom, imati više različitih značenja, kao na pr. »Znate li, koliko kasni vlak?«, ili »zašto vlak kasni«; ili »da li vlak kasni« i sl. Gornja rečenica s imenskom konstrukcijom može sadržavati smisao svih navedenih rečenica. Ona se može »prevesti« samo jednom varijantom glagolske konstrukcije, što zavisi o određenoj stvarnosti, koju izražava. Dok svaka od spomenutih glagolskih konstrukcija *reprezentira* i *evocira* samo po jednu stvarnost, imenska uvijek istom *reprezentacijom* može *evocirati* svaku od stvarnosti, koje se izražavaju glagolskim konstrukcijama.⁹ Stilističke razlike u upotrebi dviju konstrukcija nisu u suprotnosti s teorijom o povezanosti jezičnih elemenata, u ovom slučaju imenice i glagola.¹⁰ Imenska će konstrukcija, naime, biti identična glagolskoj samo u slučaju, ako je kontekst identičan. Zbog toga bi se moglo primijetiti, da je traženje razlike između ovih dviju konstrukcija suvišno, jer se u trenutku njihove upotrebe uvijek radi o jednom određenom kontekstu. Međutim, imenska se konstrukcija, kao i svaka druga jezična konstrukcija, može promatrati iz dva aspekta, u kojima se odražava specifično jezično jedinstvo suprotnosti: ona se javlja u datom trenutku, kad je pojedinac upotrebljava, da bi u određenom kontekstu simbolizirala određeni sadržaj, ali je istovremeno dio jezika kao apstraktne pojave, to jest ustanove, koja živi u društvenopovijesnoj funkciji, a u neprestanom stvaranju i obnavljanju.

PROBLEMI NAŠE TEHNIČKE TERMINOLOGIJE

Ing. Dragutin Lesković

Protekli decenij bio je kod nas sav u znaku vrlo nagle industrijalizacije, koja se nužno morala odraziti na svim područjima našega narodnog života, pa tako i u razvoju jezika. U mnogobrojnim novopodignutim tvornicama, tehničkim objektima, stručnim i naučnim ustanovama zaposlen je, kao još nikada u našoj povijesti, golem broj žitelja ove zemlje. Nastala su mnoga, za nas nova zanimanja i struke. Ti radni ljudi morali su svoj rječnik u stručnom pogledu znatno proširiti, a i dalje ga stalno proširuju, kako bi mogli izraziti sve ono, s čime se u svom stručnom radu svaki dan susreću. Što su priroda neke industrije ili ustanove i njezin program razno-

⁹ U pomanjkanju naše adekvatne terminologije služimo se nekim terminima G. Devota (op. cit.).

¹⁰ Usp. P. Guberina, *Povezanost jezičnih elemenata*, Zagreb, 1952., str. 239.—266.